

SATVERSMES TIESAS TIESNESIS

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

Satversmes tiesas tiesneša

Jāņa Neimaņa

ATSEVIŠĶĀS DOMAS

Rīgā 2023. gada 5. janvārī

lietā Nr. 2022-09-01

„Par Sodu reģistra likuma 23. panta 1. punkta, ciktāl tas attiecas uz ziņām par attaisnoto personu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam”.

Satversmes tiesa nosprieda atzīt Sodu reģistra likuma 23. panta 1. punktu, ciktāl tas attiecas uz ziņām par attaisnoto personu, par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam. Sprieduma nolēmumu daļai pilnībā piekrītu.

Es nepiekrītu Satversmes tiesas sprieduma secinājumu daļas 14.4. punkta argumentiem, ka apstrīdētās normas radītā pamattiesību ierobežojuma legītīms mērķis varētu būt pašas personas tiesību aizsardzība. Tiesa to gan ir vispārīgi pakārtojusi zem demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzības, gan zem *citū* (mans paspilgtinājums) personu tiesību aizsardzības. Tomēr secinājumu daļas 14.4. punkts nav tikai argumentatīvu kļūdu pilns, bet sakņojas tiesas vairākuma pozīcijā, ka attaisnotas personas datus valsts varētu apstrādāt (*lasi – iejaukties personas pamattiesībās*), lai iespējams kaut kad personai tos būtu ērti iegūt no valsts. Tiesa ir sajaukusi tiesību ierobežojumu ar pakalpojumu.

Pamattiesības izriet no cilvēka cieņas principa un personas pašnoteikšanās brīvības (autonomijas). Šiem abiem elementiem demokrātiskā tiesiskā valstī ir augstākā vērtība. Pašnoteikšanās brīvība aptver jebkādu cilvēka izvēli, vienalga, vai tā no socioētiskā viedokļa būtu atzīstama par vērtīgu vai arī būtu tikai cilvēka personīgās gribas izpausme, ciktāl tā neapdraud citu cilvēku tiesības, konstitucionālo kārtību vai arī citas

sabiedrībai būtiskas intereses (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-26-0106 21.1. punktu*). Cilvēktiesības lielā daļā gadījumu ļauj šo pašnoteikšanās brīvību īstenot un ir tās izpausmes formas; no otras puses, citastarp citu cilvēku pamattiesības nosaka pašas personas autonomijas robežas. Kopumā jebkuru darbību vai darbību var raksturot kā autonomu tikai tad, ja pati persona dod priekšroku šai darbībai, šis lēmums ir neatkarīgs un atbilst viņas rīcības plānam. Citiem vārdiem sakot, par autonomiju iespējams runāt tikai tad, ja personai garantēta izvēles un ētisku lēmumu pieņemšanas brīvība. Attiecīgi personas autonomijas respektēšana nozīmē personas tiesību uz uzskatiem, izvēlēm un rīcībām, kas balstītas personiskajās vērtībās un uzskatos, atzīšanu. Likumdevējam ir jāuzticas personas spējai novērtēt šādas brīvības izpausmes, kamēr vien tās ietekmē tikai pašu personu, bet indivīdam ir jāuzņemas atbildība par savas brīvības īstenošanas sekām (*sal. sk. Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra sprieduma lietā Nr. 2020-26-0106 21.1. punktu*).

Pamattiesību un attiecīgi arī personas pašnoteikšanās brīvības ierobežošana ir iespējama tikai sabiedrībai svarīgu interešu labad. Noteiktos gadījumos šīs intereses var tikt konkretizētas attiecībā uz šaurāku personu loku, tomēr tām vienmēr būs objektīva un ar pašu personu nesaistīta nozīme. Proti, pamattiesību ierobežojumi ir iespējami brīžos, kad saskaras vismaz divu personu intereses un tiek meklēts labākais kompromiss starp tām. Ierobežojumu iespējamības pieņemšana nozīmē indivīda piekrišanu būt daļai no sabiedrības. Valsts nevar paternālistiski ierobežot personas pamattiesības, tai pašai veicot personai nodarītā kaitējuma līdzsvarošanu un izdarot izvēles personas vietā. Viena un tā paša regulējuma ietvaros persona nevar būt gan mērķis, gan līdzeklis.

No tā izriet arī secinājums, ka personai pašai ir tiesības pieņemt lēmumus par saviem datiem, pat tad, ja šie lēmumi pēcāk apgrūtinā tās iespējas izmantot savas tiesības, bet valstij ir jāievēro datu minimizācijas un tiesiskuma principi.

To, ka personas pamattiesības nevar ierobežot ar norādi, ka tas nepieciešams personas citu tiesību īstenošanai, spilgti ilustrē arī personas pašautonomijā balstītā iespēja neizmantot šīs īpaši nodrošinātās tiesības vai no tām tieši atteikties (*Epping V. Grundrechte. 8.Aufl., Berlin: Springer, 2019, S. 59, Rn 112*). Šādā gadījumā personas datu apstrādei vēl jo vairāk nebūtu pamata – vairs nebūtu leģitīmā mērķa. Proti, valstij nav pamata mūžīgi glabāt par personu būtisku datu apjomu ar atrunu, ka personai šie dati kādā brīdī varētu būt noderīgi. Šāda datu apstrāde var notikt tikai uz personas piekrišanas pamata, tam attiecīgi vairs netiekot vērtētam kā pamattiesību ierobežojumam.

Papildu tam, kamēr Vispārīgās datu aizsardzības regulas 6. pants satur sešus dažādus juridiskos pamatus likumīgai personas datu apstrādei, tiem aptverot (informētu) piekrišanu un situācijas, kurās nepieciešama datu apstrāde, piemēram, nepieciešamība izpildīt līgumu, Policijas direktīva satur tikai vienu personas datu apstrādes juridisko pamatu: datu apstrādes nepieciešamību kompetento iestāžu uzdevumu veikšanai krimināltiesiskā kontekstā. Citiem vārdiem sakot, ne personas piekrišana, ne tās intereses pašas par sevi nav potenciāls juridiskais pamats personas datu apstrādei, kas veikta atbilstoši Policijas direktīvai; to jebkurā gadījumā varētu veikt tikai atsevišķi un atbilstoši Vispārīgās datu aizsardzības regulas prasībām.

Līdz ar to personas pašas tiesību nodrošināšana, slēpjoties aiz vārdiem “demokrātiskas iekārtas aizsardzība” un “citu personu tiesību aizsardzība”, nebija atzīstams par leģitīmu apstrīdētās normas ierobežojuma mērķi.

Tiesnesis*

J. Neimanis

**Dokuments parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.*